

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Кафедра фінансів
(найменування кафедри)

РЕФЕРАТ
кваліфікаційної роботи
на здобуття освітнього ступеня бакалавр
зі спеціальності 6.07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
(шифр та найменування спеціальності)
за освітньою програмою
(назва освітньої програми)
Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування
на тему: «Місцеві податки і збори у забезпеченні фінансової
самостійності органів місцевого самоврядування»

Виконавець:

Студентка Факультету фінансів та
банківської справи
Саблістюк Оксана Олександрівна

/підпис/

Науковий керівник:

К.е.н., доцент Волкова О.Г.

/підпис/

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми проголошення та реалізація в Україні з 2015 року реформи публічних фінансів та реформування системи доходів місцевих територіальних громад потребують подальшого аналізу отриманих результатів за час реалізації реформ та розробку шляхи їх корекції, у разі потреби. Саме тому питання посилення місця та ролі системи місцевих податків і зборів в забезпечення фінансової самостійності місцевих органів влади в Україні є актуальним в умовах реалізації реформи фінансової децентралізації місцевих фінансів.

Мета дослідження: дослідження теоретичних та практичних питань місцевого оподаткування в забезпеченні фінансової самостійності органів місцевого самоврядування України.

Завдання дослідження:

- визначити теоретичні засади та економічну сутність місцевих податків та зборів;
- з'ясувати роль місцевих податків та зборів у забезпеченні фінансової самостійності органів місцевого самоврядування;
- оцінити роль місцевого оподаткування в Україні в системі формування фінансових ресурсів, необхідних для реалізації повноважень органів місцевого самоврядування України;
- дослідити зарубіжний досвід місцевого оподаткування та його роль у забезпеченні фінансової самостійності органів місцевого самоврядування;
- дослідити основні проблеми місцевого оподаткування України в забезпеченні фінансової самостійності органів місцевого самоврядування України;
- узагальнити рекомендації щодо підвищення ролі місцевого оподаткування в забезпеченні фінансової самостійності органів місцевого самоврядування України.

Об'єктом кваліфікаційної роботи є місцеве оподаткування.

Предметом кваліфікаційної роботи є місцеві податки та збори в системі доходів місцевих бюджетів України.

Методи дослідження У процесі наукового дослідження застосовувалися такі методи економічних досліджень як: при аналізі понятійного апарату використовувались методи узагальнення і наукової абстракції при оцінювання стану місцевого оподаткування в Україні та зарубіжного досвіду: аналіз та синтезу, системно-структурного методу, розрахунково-аналітичні методи дослідження, вимірювання. При визначенні проблемних питань та основних напрямів підвищення ролі місцевих податків та зборів у формуванні ресурсної бази місцевих органів влади використовувалися методи логічного узагальнення, системно-функціонального методу.

Інформаційна база дослідження нормативно-правові документи України. У кваліфікаційній роботі також використовувалися звітні дані Міністерства фінансів України, Державної податкової служби, Державного казначейства України, Національного банку України, Державного комітету

статистики України, сайти місцевих рад та ОТГ, а також монографії, наукова періодична література.

Структура та обсяг роботи. Кваліфікаційна робота бакалавра складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (49 найменувань). Загальний обсяг роботи становить 105 сторінок. Основний зміст викладено на 95 сторінках. Робота містить 20 таблиць, 24 рисунки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У першому розділі **«ТЕОРЕТИКО-ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ФІНАНСОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ»** висвітлено основні теоретичні засади місцевого оподаткування, його сутність, функції, види, мету, завдання, досліджено організаційно-правові засади місцевого оподаткування України.

У другому розділі **«ОЦІНЮВАННЯ РОЛІ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ В ДОХОДАХ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ УКРАЇНИ»** проаналізовано надходження місцевих податків та зборів до місцевих бюджетів України за останні п'ять років, їх роль у розподілі доданої вартості держави, рівень виконання запланованих показників.

У третьому розділі **«ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ МІСЦЕВОГО ОПОДАТКУВАННЯ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ФІНАНСОВОЇ САМОСТІЙНОСТІ ОРГАНІВ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ»** розкрито зарубіжний досвід місцевих податків та зборів, проблемні питання адміністрування місцевих податків та зборів в Україні та систематизовано шляхи їх вдосконалення.

ВИСНОВКИ

1. Встановлено, що становлення місцевого оподаткування пов'язане з посиленням ролі інститутів публічної влади та громадянського суспільства в економічному житті держави. Зокрема, органи державної влади як під тиском демократичних перетворень, так і з огляду на доцільність вирішення питань у межах власної компетенції органів місцевого самоврядування почали передавати останнім повноваження щодо впровадження та визначення механізму справляння місцевих податків і зборів, введення пільгових податкових ставок, звільнення від оподаткування, надання відстрочення зі сплати. Це обумовило необхідність їх фінансового забезпечення та виникнення підсистеми місцевого оподаткування як невід'ємного елементу системи оподаткування держави.

2. До прийняття Податкового кодексу в Україні діяло чотирнадцять місцевих податків та зборів. Станом на 2020 р. місцевих податків та зборів в Україні налічується чотири: єдиний податок, податок на майно (плата за землю, податок на нерухоме майно відмінне від земельної ділянки, транспортний податок), туристичний збір та збір за місця для паркування транспортних засобів.

3. Доведено, що до прийняття Податкового кодексу України місцеві податки та збори були невагомими у складі доходів місцевих бюджетів.

Зміцнення фінансової бази місцевих бюджетів шляхом збільшення частки місцевих податків та зборів в доходній частині бюджету стало можливим після прийняття змін до Податкового кодексу України шляхом розширення джерел наповнення місцевих бюджетів за рахунок переведення загальнодержавних податків земельного та єдиного податку до місцевих податків, віднесенням до єдиного податку четвертої групи податку з сільськогосподарських товаровиробників за рахунок розширення бази податку на майно щодо комерційної (нежитлової) нерухомості та легкових автомобілів класу «люкс». Встановлено, що з 1 січня 2019 р. відбулися трансформації в механізмі функціонування туристичного збору .: змінено базу оподаткування - сума туристичного збору, який підлягає сплаті залежить не від вартості проживання, а від загальної кількості діб тимчасового розміщення у місцях проживання; змінено ставки туристичного збору: їх диференційовано залежно від організаційної форми туризму. Зважаючи, що право встановлювати ставки туристичного збору належить місцевим органам влади і вони мають можливість коригувати ставки збору залежно від категорії готелів чи інших місць тимчасового розміщення туристів, специфіки різних територій.

4. Надходження місцевих податків та зборів до доходної частини місцевих бюджетів щорічно збільшуються, що обумовлено: суттєвим збільшенням надходжень податку на майно; зміненням критеріїв спрощеної системи оподаткування, обліку та звітності; збільшенням кількості платників єдиного податку, а саме фізичних осіб.

5. У сучасних умовах роль місцевого оподаткування в розподільчих процесах держава зростає: частка у ВВП зросла з 0,5% у 2013 році до 1,8% у 2019 році. Незважаючи на те, що у доходах місцевих бюджетів провідне значення мають загальнодержавні податки (їх частка становить більше 70 % у доходах місцевих бюджетів), зокрема найбільшу частку займають податок з доходів фізичних осіб, поряд з цим питома вага місцевих податків і зборів динамічно зростає, їхня частка у структурі доходів місцевих бюджетів за період з 2013 р. по 2019 р. зросла з 7% до 26.5% відповідно.

6. Встановлено, що надходження по податку на доходи фізичних осіб до місцевих бюджетів зростали більшими темпами починаючи 2017 року порівняно з місцевими податками та зборами, що сумнівно можна визнати позитивною тенденцією зважаючи на той факт, що місцеві органи влади не можуть суттєво впливати на надходження за цим загальнодержавним податком на фоні потенціального впливу на надходження за місцевими податками. Отже, визнаємо, що місцеві органи влади мають більш активно проводити фінансову політику щодо збільшення надходжень саме за місцевими податками та зборами.

Проведений аналіз складу і структури місцевих податків і зборів засвідчив, що найбільшим джерелом доходів місцевих бюджетів серед групи інструментів фіску є податок на майно, адже за рахунок нього сформовано у 2018 р. 51,1 % місцевого оподаткування . На другому місці – єдиний податок, питома вага якого за останні роки зросла на фоні зменшення питомої ваги податку на майно, що зумовлено зростанням загальної кількості платників цього податку, а також його реформування, а саме включення до його складу

фіксованого податку сільськогосподарських виробників. Встановлено зниження фіскальної ролі податку на майно знизилась порівняно з 2016 роком на користь єдиного податку, питома вага якого зросла за аналізований період. У складі податку на майно суттєву роль відіграє плата за землю, хоча її фіскальна роль теж знизилась порівняно з 2016 роком.

7. Аналіз рівня виконання запланованих показників місцевих податків та зборів, показав перевиконання планів в межах +5/+9%, що можна було б розцінювати як ефективну роботу фіскальних органів. Разом з тим, контрольні заходи з боку державної аудиторської служби, експертів в сфері фінансового забезпечення місцевих бюджетів свідчать про невикористання місцевими органами влади фіскального потенціалу місцевих податків та зборів у повному обсязі. За таких умов, можна стверджувати, що планові показники занижуються на стадії затвердження місцевих бюджетів.

8. Одним з основних джерелом обсягу місцевих бюджетів є плата за землю, яка з 2015 року вона стабільно зростає. Чинники, які могли вплинути на збільшення надходжень від орендної плати індексація нормативної грошової оцінки земель, збільшення нормативної грошової оцінки на окремих територіях, що пов'язано зі змінами у порядку її проведення, збільшення ставок для окремих категорій платників тощо. Визнано, що обсяг доходів від земельного податку та орендної плати за землю залежить від достовірності інформації щодо земель, які передані в оренду, проведення інвентаризації землі та ведення обліку договорів оренди. Отже, недоліки при плануванні плати за землю можуть бути зумовлені відсутністю достовірної та повної інформації про укладені договори оренди землі та землекористувачів, які використовують земельні ділянки на підставі права власності чи користування.

9. Джерелом наповнення доходної частини місцевих бюджетів є місцеві збори. Вони займають незначну частину як у структурі податкових надходжень, так і в структурі загальних доходів місцевих бюджетів. Така тенденція, зумовлена тим, що збори є вибірковими для їх справляння: місцевим радам надано право самостійно вирішувати питання щодо їхнього встановлення. Місцеві ради не повністю використовують резерви від збору за місця для паркування транспортних засобів через відсутність дієвого контролю за наявністю договорів оренди на землю під парковки, меж і розміток місць для паркування, приладів фіксації в'їзду автотранспорту на парковку.

10. Незважаючи на низький фіскальний ефект туристичного збору він має позитивну динаміку зростання, що свідчить про наявність значного фіскального потенціалу за цим місцевим збором та необхідності подальшого вдосконалення його адміністрування. Встановлена різновекторна спрямованість темпів росту показників: зі зростанням темпів росту кількості іноземних туристів темпи росту туристичного збору уповільнюються. Це може свідчити про недоліки системи обліку та нарахування туристичного збору з іноземного туризму, зокрема, відсутність повного обліку іноземних туристів в місцях їх проживання. Експерти зазначають, що в Україні має місце від'ємне туристичне сальдо, тобто кількість туристів, які виїжджають за кордон становить 26млн осіб, а іноземних туристів, які приїжджають до

країни становить 15 млн. осіб. Туризм визначають як недооцінений актив України

11. В роботі систематизовано наступні недоліки та проблемні питання фіскальної ефективності місцевого оподаткування: недоотримання надходжень від плати за землю внаслідок непорядкованості договорів оренди, приховування використання земельних ділянок, відсутності повної інвентаризації землі; незначний перелік місцевих податків і зборів, відсутність у органів місцевого самоврядування права самостійно запроваджувати власні податки і збори на своїй території, відсутність повноважень місцевих органів влади в адмініструванні місцевих податків та зборів, неефективні ставки за місцевими податками, які встановлюють місцеві органи влади, відсутність фінансового контролю місцевих органів влади за користування землею та встановленням плати за землю, високий рівень тінізації доходів туристичного бізнесу, не встановлення місцевими органами влади ставок за туристичним збором.

12. Проведений аналіз статистичного та експертного матеріалу дозволив систематизувати наступні заходи підвищення фіскальної ефективності місцевого оподаткування: розширити перелік місцевих податків та зборів, що можуть бути введені органами місцевого самоврядування (зокрема, за рахунок запровадження податків із цільовим використанням одержаних коштів, наприклад, збори на благоустрій міста; екологічних податків), запровадження механізму оперативної зміни місцевих податків та пільг за ними у надзвичайних ситуаціях проведення повної інвентаризації земельних ділянок, які знаходяться в комунальній власності, надати повноважень місцевим органам влади в сфері контролю за місцевими податками та зборами, забезпечити встановлення місцевими органами влади оптимально обґрунтованого максимального розміру ставок по місцевим податкам та зборам, запровадження диференційовану шкалу оподаткування залежно від оціночної вартості майна, вдосконалення внутрішнього фінансового контролю місцевими органами влади, організувати місця паркування транспортних засобів і встановлення збору за місця для їх паркування

АНОТАЦІЯ

Саблістюк О.О. «Місцеві податки і збори у забезпеченні фінансової самостійності органів місцевого самоврядування».

Кваліфікаційна робота на здобуття освітнього ступеня бакалавра зі спеціальності 6.07072 «Фінанси, банківська справа та страхування»

за освітньою програмою «Фінанси, фінансовий менеджмент та страхування». –

(назва освітньої програми)

Одеський національний економічний університет. – Одеса, 2020.

У роботі розглядаються теоретичні аспекти місцевого оподаткування в світлі його ролі у формуванні доходів місцевих бюджетів, а також практичні питання адміністрування місцевих податків та зборів в Україні задля підвищення їх фінансової ефективності в умовах фінансової децентралізації.

Досліджено трансформації місцевих податків та зборів в Україні до та після набуття чинності Податкового кодексу України, їх роль у розподільчих процесах держави, у формуванні ресурсної бази місцевих бюджетів України, проаналізовано фінансову ефективність єдиного податку та податку на майно, місцевих зборів у місцевих бюджетах України, у власних коштах останніх у період 2015-2019рр., рівень виконання запланованих показників місцевого оподаткування.

Визначені проблемні питання місцевого оподаткування в аспекті їх ролі забезпечення фінансової самостійності місцевих бюджетів України та запропоновано заходи вдосконалення адміністрування місцевих податків та зборів через подальше розширення переліку місцевих податків та зборів, надання прав місцевим органам влади в сфері їх адміністрування, підвищення ефективності внутрішнього фінансового контролю з боку місцевих органів влади.

Ключові слова: місцеві податки та збори, місцеве оподаткування, місцевий бюджет, доходи місцевих бюджетів, власні кошти місцевих бюджетів

ANNOTATION

Sablisyuk O.O. "Local taxes and fees to ensure the financial autonomy of local governments".

Qualifying work for obtaining an educational bachelor's degree in the specialty "6.07072 Finance, banking and insurance»

for the educational program «finance financial management and insurance».

Odessa national economic university. – *Odessa, 2020.*

The paper discusses the theoretical aspects of local taxation in the light of its role in shaping local budget revenues, as well as the practical issues of administering local taxes and fees in Ukraine to enhance their fiscal efficiency in the context of financial decentralization.

Transformations of local taxes and levies in Ukraine before and after the entry into force of the Tax Code of Ukraine, their role in the distribution processes of the state, in the formation of the resource base of local budgets of Ukraine, the fiscal efficiency of a single tax and property tax, local levies in local budgets of Ukraine, in own funds of the latter in the period 2015-2019, the level of implementation of the planned indicators of local taxation.

Identified issues of local taxation in terms of their role in ensuring the financial independence of local budgets of Ukraine and proposed measures to improve the administration of local taxes and fees through further expansion of the list of local taxes and fees, empowering local authorities in their administration, improving the efficiency of internal financial control local authorities.

Key words: local taxes and fees, local taxation, local budget, local budget revenues, local budget own funds.